2. Операции с вектори и матрици. Работа с масиви.

Основен обект в MATLAB е матрицата**.** В общия случай, матрицата има m реда и n стълба, т.е размерност m x n. Когато броят на редовете и стълбовете е еднакъв, матрицата е квадратна, с размерност n x n. Вектор-стълб се разглежда като матрица с размерност m x 1. Вектор-ред се разглежда като матрица с размерност 1 x n. Една скаларна стойност (единична стойност) се разглежда като матрица с размерност 1 x 1. Примери за различни матрици са представени на Фиг.1.

1 1 1 1 **1 1 1 1** **1 1 1 1**	**1 1 1** **1 1 1** **1 1 1**	**1 1 1 1**	**1** **1** **1** **1**	**1**
Матрица 3x4	Матрица 3x3	Матрица 1x4	Матрица 4x1	Матрица 1x1 (скаларна стойност)

Фиг.1. Примери за матрици

Командата **>> help elmat** извежда всички функции за действия с матрици.

2.1. Въвеждане на вектори и матрици

За правилно поелементно въвеждане на вектори и матрици трябва да се спазват следните правила:

- Въвеждането на елементите започва с отваряща квадратна скоба “ [“ и завършва със затваряща квадратна скоба “] ” ;
- Отделните елементи на един вектор ред или в един ред на матрица се разделят помежду си с интервал или със запетайка;
- Отделните редове на матрица или елементите на вектор стълб се разделят помежду си със символа точка и запетайка “ ; ” ;
- Вместо да се използва разделител “ ; ” , всеки ред на матрица или всеки елемент на вектор-стълб може да се разполага на нов ред. Този начин на представяне съответства на естественото записване на матрица и вектор и е най-нагледен.

Следващите примери показват различни начини за въвеждане на стойности на матрица a с размерност 3 x 3; на вектор-стълб v1 с размерност 3 x 1 и на вектор-ред v2 с размерност 1 x 7.

```
>> A = [1 1 1 ; 2 2 2 ; 3 3 3]  % разделител между елементите е
интервал

A =

     1     1     1
     2     2     2
     3     3     3

>> A = [1,1,1 ; 2,2,2 ; 3,3,3]  %  разделител между елементите е
запетая
```

```
A =

     1     1     1
     2     2     2
     3     3     3
```

```
>> A = [ 1 1 1
2 2 2
3 3 3 ]          % разполагане на всеки ред на нов ред

A =

     1     1     1
     2     2     2
     3     3     3
```

```
>> V2 = [ 7 6 5 4 3 2 1 ]  % задаване на вектор-ред


V2 =

     7     6     5     4     3     2     1
```

```
>> V1=[7 ; 8 ; 9]  % задаване на вектор-стълб

V1 =
     7
     8
     9
```

```
>> V3=[9 8 7]'  % задаване на вектор-стълб чрез транспониране на
вектор-ред

V3 =
     9
     8
     7
```

Възможно е стойностите на елементите на матрица да се <u>въведат еднократно</u> или <u>на порции (многократно)</u>, след което да се обединят по подходящ начин.

Примери:

```
>>V = [1.2 -0.3 1.2e-5]     % еднократно въвеждане


V =

    1.2000   -0.3000    0.0000
```

```
>> V1 = [1 2 3];
>> V2 = [5 6 7];          % многократно въвеждане

>> V = [V1, V2]           % конкатенация

V =

     1     2     3     5     6     7
```

Стойности на вектори, чиито елементи са аритметични прогресии, се въвеждат по точно определен начин:

име на променлива = начална стойност :стъпка на нарастване : крайна стойност

```
>> Z = 1 : 2 : 9

Z =
     1     3     5     7     9
```

Ако липсва един параметър, то се подразбира, че стъпката на нарастване е 1, а зададените стойности са началната и крайната.

```
>> Y = 2 : 5

Y =
     2     3     4     5
```

2.2. Генериране на вектори и матрици

В MATLAB са включени специални функции за автоматично генериране на вектори и матрици от специален вид. Най-често използвани са следните функции:

- **zeros(m, n)** – матрица с размерност m x n, запълнена с нули;
- **ones(m, n)** - матрица с размерност m x n, запълнена с единици;
- **eye(m, n)** - матрица с размерност m x n, с единици по главния диагонал, а останалите елементи са нули;
- **rand(m, n)** - матрица с размерност m x n, запълнена със случайни числа, равномерно разпределени в интервала от 0 до 1;
- **randn(m, n)** - матрица с размерност m x n, запълнена със случайни числа, разпределени по нормален закон;

Когато се генерира квадратна матрица може вместо размерност n x n да се зададе само един аргумент n, например **zeros(n).**

Примери:

```
>>zeros(3, 4)  % създава матрица с размери 3 x 4 само с нулеви
елементи
```

```
ans =
     0  0  0  0
     0  0  0  0
     0  0  0  0

>>ones(3, 4)  % създава матрица с размери 3 x 4 само с единични
елементи
ans =
     1  1  1  1
     1  1  1  1
     1  1  1  1

>>eye(3) %създава квадратна матрица с размери 3 x 3 с единици по
главния диагонал, а останалите елементи са нулеви
ans =
     1  0  0
     0  1  0
     0  0  1

>>randn(5, 3) %създава матрица с размерност 5 x 3, запълнена със
случайни числа, разпределени по нормален закон.

ans =
  -0.43256481152822   1.19091546564300  -0.18670857768144
  -1.66558437823810   1.18916420165210   0.72579054829330
   0.12533230647483  -0.03763327659332  -0.58831654301419
   0.28767642035855   0.32729236140865   2.18318581819710
  -1.14647135068146   0.17463914282092  -0.13639588308660
```

2.3. Определяне на размера на вектори и матрици

В MATLAB са включени две специални функции за определяне на размера на вектори и матрици.

- **length(**vector1**)** - определяне на дължината на вектора vector1;
- **size(**matrix1**)** - определяне на размера на матрица matrix1.

Пример:

```
>> vector1=[0 9 8 7 6 5 4 3 2 1];
>> matrix1=[1 1 1;2 2 2; 3 3 3];
>> length(vector1)


ans =
    10

>> size(matrix1)

ans =
     3     3
```

2.4. Преобразуване на вектори и матрици

В MATLAB са включени функции за преобразуване на вектори и матрици от един вид в друг вид. Някои от тези функции са:

- **`fliplr(A)`** – огледален образ спрямо вертикална ос (left right);
- **`flipud(A)`** – огледален образ спрямо хоризонтална ос (up down);
- **`rot90(A)`** – завъртане на 90° обратно на часовата стрелка;
- **`reshape(A, m, n)`** – преобразува матрицата A в матрица с размери $m \times n$, като избира и подрежда елементите по стълбове; броят на елементите на матрицата A трябва да е равен на $m*n$;
- **`tril(A)`** – връща долната триъгълна част на матрицата A (lower);
- **`triu(A)`** – връща горната триъгълна част на матрицата A (upper);
- **`diag(v)`** – образува диагонална матрица от елементите на вектора v, разположени върху главния диагонал или извлича главния диагонал на матрица.

Примери:

```
>> s=[3 3 3; 4 4 4; 5 5 5]

s =
     3     3     3
     4     4     4
     5     5     5

>> flipud(s)

ans =
     5     5     5
     4     4     4
     3     3     3

>> diag(s)

ans =
     3
     4
     5
```

2.5. Извличане, вмъкване и премахване на части от матрица. Работа с отделен елемент.

В MATLAB е възможно обръщане към отделен елемент на матрица. Това става чрез записване на името на матрицата и в кръгли скоби индекса на реда i и индекса на стълба j на който се намира елементът, разделени със запетая – A(i, j).

Пример:

- **`A(2, 5)`** - елемент от матрица A, който се намира на ред 2 и стълб 5;
- **`c(3)`** – третият елемент от вектор c ;

Възможно е да се присвои стойност на отделен елемент на матрица. В този случай се записва елементът по показания начин и на него се присвоява желаната стойност.

```
>>A(2, 3) = 5.5555; A

A =
1.0000 2.0000 3.0000 4.0000
5.0000 6.0000 5.5555 8.0000
9.0000 10.0000 11.0000 12.0000
```

От този пример се вижда, че в матрица A се е променила стойността само на елемент A(2, 3).

В MATLAB е възможно също обръщане към отделен ред, стълб или блок от матрица. В тези случаи се използва символ двоеточие “ **:** **”.** Ако вместо индекс се постави символът " **:** ", това означава целия диапазон от възможни стойности на индекса. Това записване е еквивалентно на записването " 1:end ". Записването **“** i1:i2 ” означава всички елементи с индекс на ред от i1 до i2; записването **“** j1:j2 ” означава всички елементи с индекс на стълб от j1 до j2.

- **v1 = A(:, j)** – вектор-стълб, състоящ се от елементите на j-тия стълб на матрицата A;
- **v2 = A(i , :)** – вектор-ред, състоящ се от елементите на i-тия ред на матрицата A;
- **B = A(i1:i2 , j1:j2)** – матрица с елементи, разположени на местата на пресичане на редове с номера от i1 до i2 със стълбове с номера от j1 до j2 на матрицата A;
- **A(2:4, 3:5)** = B – копиране на матрицата B с размерност 3x3 в матрица A на пресечното място на редове от 2 до 4 и стълбове от 3 до 5. Старите елементи на A се заменят с новите стойности.

```
>> s1=s(2, :)

s1 =
     4     4     4

>> s2=s(:, 2)


s2 =
     3
     4
     5

>> s3=s(1:2, 1:2)

s3 =
     3     3
     4     4
```

Преобразуване на матрица във вектор стълб:

```
>> sv=s(:)
```

```
sv =
     3
     4
     5
     3
     4
     5
     3
     4
     5
```

Премахването на части от вектор или матрица става, като се присвои на съответната част символът за празен масив " [] ". При това "изрязване" размерът на вектора или матрицата се намалява автоматично.

- **`v(1:3) = []`** – премахва първите три елемента на вектора v;
- **`A(i, :) = []`** – премахва i-тия ред на матрицата A;
- **`A(:, j) = []`** – премахва j-тия стълб на матрицата A;
- **`A(:, 3:7) = []`** – премахва от 3-ти до 7-и стълб;
- **`A(:, [1 5 9]) = []`** – премахва 1-ви, 5-и и 9-и стълб.

Тъй като в паметта на компютъра матриците се съхраняват като вектор, в който елементите се разполагат последователно по стълбове, при обръщение към дадена част от матрицата може да се използва само един индекс:

- **`A(n)`** – извличане на n-тия елемент от вектора, представляващ матрицата A;
- **`A(3:9)`** – извличане на елементите от 3-ти до 9-и;
- **`A(:)`** – извличане на цялата матрица като вектор-стълб.

Пример:

```
>> s(2, :)=[]

s =
     3     3     3
     5     5     5
```

2.6. Логическо индексиране

Много често в практически задачи се налага да се обработват само тези елементи на матрица, които отговарят на определено условие. Извличане на елементи на вектори и матрици, удовлетворяващи определени условия се извършва чрез така нареченото логическо индексиране. Това се постига като вместо индекси, които определят извличаните части според тяхното разположение в матрицата, се използват логическа функция или логическо отношение, в които влиза името на същия масив.

Общият вид на логическо индексиране е:

```
B = A(logical_expression ( A))
```

Пример:

```
s =
     3     3     3
     5     5     5

>> s(s>4)

ans =
     5
     5
     5



>> s(s<5)
ans =
     3
     3
     3
```

Подробности за работа с елементи на матрици, които отговарят на определено условие, ще се разгледат при темата за управляващи оператори в MATLAB.

2.7. Действия с вектори и матрици

Когато се обработват матрици в MATLAB се разграничават две групи действия. В първата група са включени действия с вектори и матрици по правилата на линейната алгебра. Във втората група са включени действия, които се изпълняват с всеки елемент на матрицата и като резултат я преобразуват в друга матрица със същия размер. Тъй като в този случай се обработва матрицата елемент по елемент тези операции се наричат поелементни операции. Поелементните операции се наричат още и операции за работа с масиви.

2.7.1. Действия с вектори и матрици от линейната алгебра

Основните операции с вектори и матрици от линейната алгебра се извършват в **MATLAB** с помощта на аритметични оператори +, -, *, ^, ':

- `A + B` – събиране;
- `A - B` – изваждане;
- `A*B` – умножение;
- `A^n` – степенуване (n – цяло число, A^2 е еквивалентно на A*A);
- `A'` – пресмятане на комплексно спрегната матрица;

При прилагането на тези действия е важно да се спазват правилата, при които те са възможни:

- При събиране или изваждане векторите или матриците трябва да са с еднакъв размер.
- При умножение броят на стълбовете на първия множител трябва да е равен на броя на редовете на втория.
- На степен могат да се повдигат само квадратни матрици.

Примери за операции с вектори:

Събиране и изваждане

```
>>x = [1 2 3]; y = [4 5 6];
>>v = x + y
v =
     5 7 9

>>v = x - y
v =
      -3 -3 -3
```

Транспониране

```
>>x'
ans =
     1
     2
     3
```

Умножаване на вектор със скалар

```
>>v = 2*x
v =
      2 4 6
```

2.7.2. Поелементни операции с вектори и матрици

В MATLAB съществуват специфични операции с матрици, които се изпълняват над всеки елемент на матрицата и я преобразуват в друга матрица със същия размер. Това са така наречените поелементни операции. Такива операции извършват всички елементарни функции. Например, ако **v = [v1, v2, …, vn]**, то **sin(v)** ще представлява векторът [**sin(v1), sin(v2), …, sin(vn)**].

Като се добави една точка " . " пред обикновените математически оператори *, /, \, ^ и ', се получават следните поелементни оператори:

.* – поелементно умножение;
./ – поелементно деление отдясно;
. – поелементно деление отляво;
.^ – поелементно степенуване;
.' – транспониране на вектор или матрица.

Важно е да се спазват следните правила:

- Обикновените оператори " + " и " – " също имат поведение на поелементни, без да е необходимо да добавяме точка пред тях.
- При поелементното умножение, деление и степенуване единият от операндите може да бъде и скалар.
- Ако и двата операнда са вектори или матрици, те трябва да са с еднакъв размер.
- Ако елементите на вектора или матрицата са реални числа, то A' е еквивалентно на A.'.

Примери:

`C = A + b` – прибавяне на скалара b към всеки елемент на матрицата A: ci j = ai j + b;
`C = A.*B` – поелементно умножение на две матрици: ci j = ai j * bi j;
`C = A./B` – поелементно деление на две матрици: ci j = ai j / bi j;
`C = A.\B` – поелементно деление на две матрици: ci j = bi j / ai j;

C = A.^B – поелементно степенуване: ci j = ai j ^ bi j;
C = A.^b – поелементно степенуване (b е скалар): ci j = ai j ^ b;
C = b.^A – поелементно степенуване: ci j = b ^ ai j.

Поелементните операции на системата MATLAB определят нейната изключителна мощ. Те позволяват много лесно и бързо да се пресмятат стойностите на сложни изрази (функции) за множество от стойности на параметрите (аргументите), без необходимост от цикли.

```
>> b=[2 2 2; 3 3 3; 4 4 4]

b =
     2     2     2
     3     3     3
     4     4     4
```

```
>> b*2

ans =
     4     4     4
     6     6     6
     8     8     8
```

```
>> b^2

ans =
    18    18    18
    27    27    27
    36    36    36
```

```
>> b.^2

ans =
     4     4     4
     9     9     9
    16    16    16
```

2.8. Обработка на експериментални данни

MATLAB предлага допълнителни функции, които са подходящи за обработка на експериментални данни, представени чрез вектори и матрици. Пълен списък на тези функции се получава с командата **>> help datafun**.

Тези функции могат да се прилагат и за вектори, и за матрици. При работа с вектори действието на тези функции е следното:

- **max(v)** - изчисляване на максималния елемент;
- **min(v)** - изчисляване на минималния елемент;
- **mean(v)** – изчисляване на средната стойност;

- **std(v)** – изчисляване на средното квадратично отклонение;
- **sort(v)** – подреждане елементите на масива във възходящ ред;
- **sum(v)** – пресмята сумата от всички елементи;
- **prod(v)** – изчисляване произведението от елементите на масива;

Функциите **min** и **max** могат да се използват и с два изходни аргумента – първият, M, ще бъде съответно минималният или максималният елемент, а вторият – неговият индекс n:

- **[M, n] = min(v)**
- **[M, n] = max(v)**

Всички описани дотук функции могат да се прилагат и към матрици. В този случай всяка от функциите обработва всеки стълб на матрицата така, както обработва един вектор, т.е. матрицата се обработва по стълбове. Например функцията min(A) ще върне вектор с минималните елементи от всеки стълб на матрицата A. При функцията sum е възможно сумиране по редове и по стълбове.

- **sum(A)** - сума на елементите по стълбове;
- **sum(A, 2)** - сума на елементите по редове.

Пример:

```
>> z=[1 1 1; 2 2 2; 3 3 3]

z =
     1     1     1
     2     2     2
     3     3     3

>> sum(z)

ans =
     6     6     6

>> sum(z,2)

ans =
     3
     6
     9
```

MATLAB включва и функции за закръгляне към цяло число и остатъци:

- **fix** – закръгляне в посока към нулата;
- **floor** – закръгляне надолу;
- **ceil** – закръгляне нагоре;
- **round** – закръгляне към най-близкото цяло число;
- **rem** – остатъка от деленето на две реални числа;
- **mod** – модул при деленето на две реални числа;
- **sign** – връща знака на аргумента.

Пример:

```
>> z1=-0.789
z1 =
         -0.79
>> z2=0.789
z2 =
          0.79


>> fix(z1)
ans =
              0


>> fix(z2)
ans =
              0
>> ceil(z1)
ans =
              0
>> ceil(z2)
ans =
          1.00
>> round(z1)
ans =
         -1.00
>> round(z2)
ans =
```

```
1.00
```